

Hävittääkö Sosialismi Uskonnon?

Kirjoittanut

Anton Pannekoek

Filosofian tohtori

Suomentanut

Väinö Jokinen

Tampereella 1912

Kansan Lehden Kustannuksella

Sisällysluettelo.

Johdanto	3
Köyhälistön uskonnottomuus	5
Siveellisyys ja usko	7
Taloudellisten suhteiden vaikutus	10
Luontaistalous ja luonnonuskonto	11
Tavaratuotanto ja sivistys	12
Sosialistinen tuotantotapa	18
Köyhälistön maailmankatsomus	22
Porvarillinen materialismi ja sen loppu	27
Käytännöllisiä johtopäätöksiä	31

JOHDANTO.

Aiheella, jota tässä tulen käsittelemään, on työväenliikkeelle mitä suurin merkitys. Kaikkialla vastustavat kristillisten työläisten joukot mitä sitkeimmin meidän mielipiteittemme levittämistä. Näille työläisille kertovat heidän paimenensa, jotka pelkäävät voivansa kadottaa lampaansa, että uskonto ja sosialismi ovat sovittamattomia vastakohtia, ja että sosialismi oikeastaan on vain jonkinlainen ateismin muunnosmuoto ja sen pääasiallisena tarkoituksena ryöstää työläisiltä heidän uskontonsa. Toisaalta esiintyy meidän omissa riveissämme, vastustaakseen tuota epäluuloa ja levittääkseen nopeammin vaikutustamme noihin kerroksiin, pyrkimys joka tahtoo peitellä periaatteitamme ja uhrata hetkellisen edun saavuttamiseksi omien toverien selvän ajattelun ja tunteen.

Miten on nyt todellisuudessa tuon vastakohtaisuuden laita? Jokainen tietää, että sosialidemokratisen puolueen päämääränä ei ole kääntää ihmisiä johonkin uuteen uskoon, tai ehkä paremmin sanoen, johonkin uuteen uskonnottomaan epäuskoon, vaan yksinomaan saada aikaan yhteiskunnan taloudellinen muutos. Puolueohjelmassamme, puhujiemme ja kirjottajiemme puheissa ja kirjoituksissa, kaikissa on vain tämä pyrkimyksemme taistelumme päämääränä: kapitalistisen tuotantotavan

korvaaminen sosialistisella, ja tärkeinä: tuotannonvälineiden tekeminen yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi; sen päämäärän saavuttamiseksi pyrimme me saattamaan valtiollisen ja yhteiskunnallisen vallan köyhälistön käsiin. Jokainen, joka tahoo kanssamme rehellisesti tehdä työtä tämän päämäärän saavuttamiseksi, on tervetullut taistelutoveriksi, olkoonpa hän muuten mitä uskoa tahansa. Tämä riittääköön mainitun tekopyhän puheen kumoamiseksi.

Tämä yhteiskunnallisen vallan saavuttamista tarkoittava taistelu asettaa köyhälistölle mitä suurimpia vaatimuksia. Niin varma kuin on voittomme, niin varmaan on myöskin totta, että me voitamme vain kehittämällä kaikki taistelukeinomme korkeimpaan täydellisyyteensä. Mutta tärkeimpiä taistelukeinojamme on joukkojen valistaminen. Meidän koko herätystyömme ei ole muuta kuin jatkuvaa työläisten valistamista tuntemaan heidän kurjuutensa syy, tuntemaan kapitalismi kaikkine johdannaisine ilmiöineen. Aineellinen voima, joka köyhälistöllä on lukumääränsä ja tuotantotoiminnallisen merkityksensä vuoksi, hyödyttäisi sitä vähän, ellei lisäksi tulisi henkinen etevämyys vastustajan rinnalla. Samalla kun vallitsevat luokat eivät ymmärrä nykyisiä oloja ja, hermostuneen tuskaisina ajatellen tulevaisuutta, jota he eivät voi käsittää mutta jonka he kumminkin näkevät vastustamattomasti lähestyvän, turvautuvat milloin mihinkin keinoon, — on meidän voimamme siinä, että työläiset perinpohjin ymmärtävät kaikki nykyisen taistelun olosuhteet ja kä-

sittävät kapitalismin olemuksen, siis sosialistisessa tieteessä, sosialismin teoriassa.

Voiko siis milloinkaan olla liikkeemme edun mukaista antaa epäselvyyden vallita, sensijaan että toisimme selvyyttä asioihin, edes silloinkaan kun voi näyttää siltä, että selvä ja avoin mielipiteidemme esittäminen vierottaa meistä valistumattoman joukon, kun se loukkaa tämän joukon ennakkoluuloja? Ei; kuta syvällisempi meidän ymmärtämyksemme, kuta parempi ja täydellisempi meidän tietämisemme, sitä helpommin osaamme oikeaan kaikissa taistelumme vaikeuksissa.

Köyhälistön uskonnottomuus.

Tässä yleisessä johdannossa nyt tarkastettuamme sitä kantaa, jolle meidän on asetuttava, kääntykäämme käsittelemään kysymystä siitä, mitä oma kokemuksemme ja sosialistinen tieteemme opettaa sosialismin ja uskonnon suhteesta toisiinsa. Silloin kiinnittää ensimmäisenä mieltämme se tosiasia, että taisteleva sosialistinen köyhälistö on yleensä uskonnontonta, tai ainakin yhä enemmän tulee sellaiseksi. Aikaisempina aikoina oli silloin tällöin yksityisiä henkilöitä, porvarilisen valistuksen aikakaudella sangan moniakkin, jotka luopuivat uskonnosta tai vastustivat sitä. Nyt, nykyaikaisessa köyhälistössä, esiintyy uskonnottomuus ensi kertaa joukkoilmiönä.

Ei siinä mielessä, että enemmistö jo olisi tietoisesti pudistanut kaiken uskonnon itsestään. Kun koko köyhälistö ei edes valtiolliseen ajatteluun nähden ole kokonaan vapautunut perimäopeista, voi siten vielä paljon vähemmän olla laita uskonnolliseen ajatteluun nähden, kun sen suhteen perimäoppien siteet ovat tavattoman paljon vahvempia ja lujempia.

Mutta se ei ole meille tärkein seikka. Tulevaisuuden nähden ei ole ratkaisevaa se, millaiset olosuhteet ovat, vaan se, mihin suuntaan ne ovat muuttumassa. Muutokset viittaavat uusiin voimiin, jotka edelleen vaikuttaessaan tulevat kokonaan muuttamaan vanhan. Ottakaamme esimerkiksi itse sosialismi. Kun meidän äänimäärämme Saksassa oli vain parisataatuhatta, ei meidän voitonvarmuutemme eikä vallitsevien luokkien pelko ollut hituistakaan pienempi kuin kolmenmiljoonan äänen voiton jälkeen. Silloin niinkuin nytkin oli meidän vaikutuksemme alinomainen lisääntyminen todistuksena sosialismin joukkojakokoavasta voimasta, joka edelleen vaikuttaessaan yhä enemmän herättää työläisluokkaa. Ja kun me tunnemme tämän voiman alkuperän: kapitalismin yhä selvemmin ilmenevän kestättömyyden, niin tiedämme me myöskin, ettei se lakkaa ennemmin vaikuttamasta kuin kapitalismi on voitettu ja tuhottu.

Voimme nyt sitte myöskin uskonnottomuuden joukkoesiintymistä köyhälistössä pitää merkinä siitä, että tulevaisuudessa, sosialistisessa yhteiskunnassa, uskonto on kokonaan häviävä? Uskonossa on meillä edessämme yksi inhimillisen historian kun-

nioitettavimpia ilmiöitä, joka ei ole, kuten kapitalismi, vasta parin vuosisadan, vaan useampien vuosituhansien vanha. Jo villeimmissä ja raaimmissa kansoissa huomaamme uskonnollista tarvetta, joka sivistyneen yhteiskunnan kehittyessä on muodostunut yhä runsaammaksi ja syvemmäksi. Eikö ole turhaa ennustaa uskonnon häviämistä, uskonnon, jolla on näennäisesti niin lujat ja syvät juurensa ihmisluonnossa?

Onneksi ei meidän tarvitse tyytyä tekemään pelkiä väitteitä. Meidän tarvitsee vain tutkia, mitkä voimat ovat saaneet aikaan köyhä istössä nykyisin vallitsevan uskonnottomuuden; samalla selviää itsestään, tulevatko nämä voimat vaikuttamaan pysyväisesti ja yhä voimakkaammin, vai muodostavatko ne vain ohimenevän ilmiön.

Siveellisyys ja usko.

Sitä ennen on kumminkin tarpeen selvittää muutamia väärinkäsityksiä, jotka tällä alalla ovat niin tavallisia ja juuri tässä voisivat vaikuttaa häiritsevästi. „Miten johdutte”, väittänee ehkä joku, „sanomaan, että työläiset sosialismin kautta tulevat uskonnottomiksi? Päinvastoin, missäänhän ei ilmene niin paljon epäitsekkyitä, niin suurta innostusta ylevään ihanteeseen, niin paljon intoa ja vakaumukselleen uskollisuutta, niin paljon iloista uhrautuvaisuutta, kuin taistelevassa sosialistisessa köyhälistössä! Vaikka he eivät juokse-

kaan kirkoissa ja messuissa eivätkä enään kaikessa usko pappeja: todellisuudessa ovat he tulleet paljon uskonnollisemmiksi sanan ylevämmässä, paremmassa merkityksessä.”

Tähän väitteeseen täytyy meidän huomauttaa, että se johtuu väärinkäsityksestä. On kyllä vallon totta, että työläisluokassa nykyisin kehittyi hyveitä, jotka siveellisessä suhteessa asettavat työläiset paljon yläpuolelle perimäuskontojen uskovaisia kannattajia, ja jotka tulevaisuudessa tulevat kehittymään yhä enemmän. Mutta siihen kysymykseen nähden, joka nyt on käsiteltävänäamme, ymmärrämme uskonnolla sitä, mikä aina on ollut sen oleellisenä tunnusmerkinä: uskoa yliluonnolliseen olentoon, jonka väitetään hallitsevan maailmaa ja ohjaavan ihmisten kohlaloita.

Tähän asti ovat kaikki ihmisten korkeat ja siveelliset tunteet olleet kiinteässä yhteydessä tämän uskon kanssa ja ilmenneet uskonnollisessa verhossa. Sen huomaa heti selvästi, kun ajattelee, että uskonnossa oli kokonainen maailmankatsomus, niin että kaikki, mikä ei sisällynyt tavalliseen jokapäiväiseen elämään, haki siitä turvaansa; kaikki, minkä alkuperä oli tuntematon, haki ja luuli siitä löytävänsä yliluonnollisen selityksen. Uskonnon oleellisenä ja erikoisena puolelana ei kuitenkaan ole se, että uskonnon opeissa on ensimmäinen sija jokaisen ihmisen tunnustamalla hyveillä ja siveellisillä vieteillä; tänä oleellisenä seikkana on pikemmin se perustelu, minkä uskonto niille antaa, se laatu ja tapa, miten se selittää ne jumalan tah-

dosta johtuneiksi. Me tunnemme köyhälistössä ilmenneille korkeammille siveellisille vieteille luonnollisen syyn; me tiedämme, että ne johtuvat sen erikoisesta luokka-asemasta. Yksilön uhrautumine kokonaisuuden hyväksi, epäitsekkyyys, yhteismieli ovat ainoat keinot, joiden avulla köyhälistö voi voittaa kapitalismin; missä sillä näitä ominaisuuksia ei ole, siellä on se jo jokapäiväisessä taistelussa yhä tappiolla; sen vuoksi täytyy taistelun itsensä tarpeiden yhä enemmän kehittää ja vahvistaa näitä hyveitä.

Tässä on siis syvällinen vastakkaisuus meidän katsomustemme ja uskonnollisten katsomusten välillä, kun me pidämme luonnollisena ja luonnollisten edellytysten nojalla selitettävänä sellaista, mitä uskonnollinen ihminen pitää yliluonnollisena.

Jos nyt tahtois jättää aivan huomioonottamatta tämän peruskatsomusten erilaisuuden ja antaa uskonnon nimen kaikelle, mitä muuten sanotaan hyveeksi, siveellisyydeksi ja ihanteellisuudeksi, niin syntyisi käsitteiden sekaannusta selvyiden asemasta. Tässä ei nyt ole kysymys siveyden tai erilaisten hyveiden tulevaisuudesta — siitä ei sosialistien kesken ole mitään mieliteiden eroavaisuutta —, vaan on kysymys jumaluskon tulevaisuudesta. Tässä mielessä puhumme seuraavassa sosialismin ja uskonnon suhteista toisiinsa.

Taloudellisten suhteiden vaikutus.

Jos nyt koetamme löytää ne syyt, jotka määräävät uskonnollisen uskon, niin opettaa jo pikainen silmäys historiaan, että taloudellisilla suhteilla tässä täytyy olla syvälinen vaikutus. Suuria yhteiskunnallisia mullistuksia, jotka aina merkitsevät uusien tuotantotapojen esiintymistä, seuraa uusien uskontojen esiintyminen; ja erilaisten uskonnollisten mielipiteiden kannattajina ovat silloin eri yhteiskuntaluokat, jotka taistelevat keskenään vallasta. Siten syntyi muinaisajan orjatalouden, tuon roomalaisen ja kreikkalaisen sivistyksen perustan, häviöstä kristinusko. Keskiajalla oli katolinen kirkko mitä likeisimmissä yhdysuhteissa koko läänityslaitosyhteiskunnan kanssa. Mutta porvariston kehittyessä ja kapitalismin syntyessä esiintyy heti kerettiinäisyyttä. Valtavat 16:nneen vuosisadan luokkataistelut, jotka päättyivät läänityslaitosjärjestelmän häviöön ja ruhtinasten ja porvariston valtaan, ovat historiassa tunnettuja uskonsotina. Kohoavat luokat, porvaristo ja ruhtinaat, löytävät protestantismin eri lahoista heille sopivat uskontomuodot. Ja lopulta esiintyy 19:nmellä vuosisadalla suurteollisuuden kera ja välittömässä yhteydessä luonnontuntemuksen edistuksen kanssa vapaa-aatteisia mielipiteitä.

Jos tarkastamme näitä yhdysuhteita, jotka esiintyvät vielä sattuvampina ja varmempina, kun tutkimme niiden erikoiskohtia, ei meistä enään näytä kummalliselta se ajatus, että sosialismi on uskonnollisissa mielipiteissä saava aikaan uuden mullistuksen, jonka me

voimme havaita nyt jo olevan alkamassa socialistisessa köyhälistössä. Mutta tämä yhdenmukaisuus ei kumminkaan vielä todista, että mullistus todella tulee tapahtumaan. Siitä selville tullakseen täytyy syvemmästi tutkia taloudellisten seikkojen ja uskonnon yhdysuhteita.

Miten johtuvat ihmiset yleensä otaksumaan, että on olemassa yliluonnollisia voimia, jotka mahtavasti vaikuttavat heidän elämäänsä? Siihen johtaa heidät se, että he eivät tunne eivätkä käsitä todellisia, luonnollisia voimia, jotka heidän kohtalonsa määräävät.

Luontaistalous ja luonnonuskonto.

Tarkastakaamme ensimmäisenä esimerkkinä villiyyden ja raakalaisuuden alkuperäistä raakaa olotilaa. Olosuhteet, suhteet, joissa tuotanto sen vallitessa tapahtuu, ovat tässä selvät ja helpot havaita; jokainen tuottaa omien alkeellisten tarpeittensa tyydyttämiseksi, tai (määrätyllä kehityksen asteella) kommunistisen yhdyskunnan jäsenenä yhteisten tarpeitten tyydyttämiseksi. Riitaa henkilöllisen ja yhteishyvän välillä, näiden pienten, paikallisesti erillään olevien yhdyskuntien välistä etujen vastakkaisuutta, kumpaakaan ei ole olemassa. Työn menestymismahdollisuuksista on helppo olla selvillä; ihmiset hallitsevat tuotantoaan ja ovat kohtalonsa herroja — ainakin sikäli kuin voimakkaammat

luonnonvoimat sitä sallivat. Nämä luonnonvoimat valitsevat, käsittämättöminä ja mahdottomina ohjata, herraina, joskus tyranneina, tätä alkuaikaista yhteiskuntaa. Esiintyen milloin hyväätekevinä ja tarpeellisina alkeelliselle maanviljelykselle tai karjanhoidolle, kuten sade ja auringonpaiste, tai kuten esim. Niilinvirran tulvat vanhassa Egyptissä, milloin hävittäen ja raivoten, kuten myrskyt ja ukkonen, näyttävät luonnonvoimat raa'asta, tietämättömästä ihmisestä pakostakin korkeammilta salaperäisiltä voimilta, joiden suosiota he koettavat voittaa, joiden epäsuosiota he koettavat torjua, käyttämällä keinoja jotka ovat omiansa tälle sivistysasteelle: lahjoja, rukouksia, uhreja, uhkauksia tai taikakeinoja. Siten kehittyä paikallisesti rajotettuja **l u o n n o n u s k o n t o j a**, joiden papit samalla ovat niiden säätä ja vuodenaikoja, tekniikkaa ja työtapoja koskevien alkeellisten tietojen säilyttäjiä, joita tuotannossa tarvitaan. Nämä tiedot kulkevat arvokkaassa uskonnollisten säädösten ja menojen muodossa pappis-perheissä ja -kasteissa perintönä ja tekevät näistä tuotannon henkisiä johtajia.

Tavaratuotanto ja sivistys.

Tavaratuotannon syntyessä muuttuvat nämä suhteet. Ihmiskunta alkaa tuntea olevansa vapaa raskaasta ja oikullisesta luonnon painosta. Se on jossakin määrin turvassa jokapäiväiseltä välittömältä hädältä eikä

ole enään kokonaan luonnon orja. Luonnonvoimat tuntuvat sivistyneestä ihmisestä yhä vähemmän haltianomaisilta; mutta niiden sijaan tulee nyt, mahtavampina ja turmiollisempina ja samalla salaperäisempinä, uusia, yhteiskunnallista alkuperää olevia voimia. Eikä maailmanuskunnoilla, jotka nyt vähitellen muodostuvat, ole juuriaan enään luonnossa, vaan yhteiskunnallisissa, taloudellisissa voimissa, joilla on alkunsa tavaratuotannon vastakohtaisuuksissa.

Tavaratuotannon maailma on täynnä vastakohtaisuuksia. Tuotanto ei enään tapahdu oman tarpeen, vaan vaihdon tyydyttämiseksi. Nyt ei tuote enään ole yksinkertaisesti esine, joka valmistetaan omaksi tarpeeksi luonnon raaka-aineesta ja sellaisena käytetään, — ei, nyt tulee tuotteesta t a v a r a, josta Marx sanoo: „Tavara näyttää ensi katsauksella helppoymmärteiseltä ja jokapäiväiseltä. Tutkimaan ruvetessa huomaa, että se on kirokun monimutkainen juttu, täynnä yliaistillista ongelmallisuutta ja jumaluusoppineita pulmia”, ja jota hän toisessa kohdin nimittää aistillis-yliaistilliseksi seikaksi. Asian oikeaksi ymmärtämiseksi on tarpeen muutamien sanoin selittää näitä kansantaloustieteen peruskäsitteitä, jotka vasta Marx on täysin selvittänyt. Sillä ne ovat koko meidän yhteiskuntatieteemme perustana, pääkohtana, josta riippuu yhteiskunnallisten suhteiden ymmärtäminen ja senvuoksi myöskin inhimillisten aatteiden ymmärtäminen.

Tavara on yksinkertaisen käyttöesineen ohella samalla myöskin a r v o n sisältäjä, arvon, tuon sala-

peräisen ominaisuuden, jossa ilmenee yksilöllisen tuotannon yhteiskunnallinen luonne. Jokainen tuottaja työskentelee itsenäisesti. Mutta kumminkin on koko tuotanto yhteiskunnallista, sillä, kuten tunnettua, tuottaa jokainen esineitä toisten tarpeiksi, ja omat käyttämänsä esineet täytyy hänen hankkia muilta. Kaikki siis tekevät yhdessä työtä koko yhteiskunnallisen tarpeen tyydyttämiseksi. Mutta ei tietoisesti. Jokainen uskoo tuottavansa aivan itsenäisesti; tuotannon yhteiskunnallinen luonne on salattuna. Miten se sitten ilmenee? Kun tuottaja vaihtaa tuotteensa toisiin tuotteisiin, huomaa hän, että tässä vaihdossa on määräävänä arvolaki, johon hän ei voi tahdollaan vaikuttaa ja joka esiintyy hänen yläpuolellaan olevana salaperäisenä yhteiskunnallisena voimana, joka joskus tuo köyhyyttä pitkän, uuraan työn palkkana, joskus taas antaa rikkautta laiskotelleelle onnenlapselle. Tämän arvon ja sitä määräävän lain muodossa ilmenee siis toisistaan näennäisesti riippumattomien tuottajien keskinäinen riippuvaisuus, ilmenee näennäisesti yksilöllisen tuotannon salattu yhteiskunnallinen luonne tuotteen havaittavana ominaisuutena, itsenäisenä, ihmisten tahdon yläpuolella olevana voimana. Tässä on kaikkien noiden vastakohtaisuuksien perusta, jotka tavaratuotanto vähitellen on kehittänyt. „Hetimitä kun tuottajat”, sanoo Engels, „eivät enään itset käyttäneet tuotettaan, vaan vaihdon kautta antoivat sen toisille, menettivät he valtansa sen suhteen. He eivät tienneet enään, mitä siitä tuli, ja on mahdollista, että tuotetta joskus käytetään tuottajaa

vastaan, hänen riistämisekseen ja sortamisekseen. Tuote vallitsee tuottajia.”

Jokainen ymmärtää tämän heti, kun ajattelee, että tavarain arvo joskus ilmenee itsenäisessä muodossa, r a h a n muodossa, jossa sitä voi rajattomasti koota yksiin käsiin ja se p ä ä o m a n a tulee uudeksi yhteiskunnalliseksi vallaksi, jota käytetään työläisluokan, sen omien tuottajien riistämiseen ja sortamiseen.

Yksityistuottajien yhteiskunnallinen yhteistyöskentely tapahtuu suoranaisen vastakohtansa, mitä kiihkeimmän, tuottajien keskinäisen kilpailutaistelun muodossa, jossa jokainen pyrkii voittamaan toisia, itse päästäkseen kohoamaan. Sattumasta tai sokeasta kohtalosta näyttää riippuvan, kuka siinä joutuu voittajaksi. Yksityinen ei saavuta siinä sitä päämäärää, johon hän pyrkii, vaan tulokseksi tulee se, mitä tuon yksityisen yläpuolella vaikuttavat yhteiskunnalliset tuotantovoimat määräävät. Ihminen ajattelee, mutta voimakkaampi mahti määrää; ihminen ei enään ole oman kohtalonsa herra.

Tosin on näiden voimien välikappaleena itse asiassa vain ihmisen omia viettejä ja intohimoja; olemistaistelussa ilmenevä itsensä säilytysvietti ensimmäisenä. Mutta kun ihmiset itse eivät tunne niitä yhteiskunnallisia voimia, jotka näitä viettejä määräävät, eivätkä ole niistä tietoisia ja koska ne ovat riippumattomia heidän tahdostaan, tuntuvat ne vaikuttavan aivan sokeina luonnonvoimina.

Ja samoin kuin luonnonvoimat, ovat myöskin nämä yhteiskunnalliset voimat milloin hyödyllisiä, mil-

loin turmiotatuottavia. Hyvää tuottavat ne, huolimatta ihmisten pahimmista aikomuksista, jopa niiden avulakin — ne ovat itse asiassa voima, joka „aina tahtoo paha, mutta aina saa hyvää aikaan” —, ja päinvastoin tuottavat ne mitä hirvittävimpiä seurauksia, huolimatta ihmisten mitä parhaimmista aikomuksista. Ne ovat luo-
neet ensinnäkin oikeuden ja lain, tehneet mahdolliseksi sivistyksen ja tieteen; ne ovat nostaneet maailman raakuudesta sivistykseen, herättäneet ihmishengessä tutkimushalun, kannustaneet tiedettä luonnonvoimien salaisuuksien keksimiseen; ne ovat muuttaneet maanpinnan muodon kokonaan toiseksi.

Mutta vielä syvällisempi ja kestäväisempi on se vaikutus, minkä tuntematonta alkuperää olevat suuret yhteiskunnalliset epäkohdat ihmishenkeen tekevät. Tavaratuotanto synnyttää luokkavastakohtia, ja ne ovat usein syynä julmiin luokkataisteluihin, joissa ihmiset tiikerien tavoin raatelevat toisiaan, itse käsittämättä miksi, sillä näiden taistelujen todellista perustetta he tuskin tuntevat. Etujenvastakkaisuus johtaa vieläpä sellaisinakin aikoina, jolloin jokainen kammoo sotaa, tuhoisiin sotiin. Kurjuutta, vihaa ja rikoksia kasvaa sitä runsaammin, kuta pitemmälle sivistys edistyy. Kadoista johtuvien aikaisempien hätäaikojen asemasta tulee nyt yhteiskunnallisista syistä alkunsa saavaa nälänhätää: taloudellisia liikepulia, kriisejä. Huolimatta lääkintätaidon edistyksestä, syntyy yhä vieläkin tuhoisia ruttotauteja taloudellisen kurjuuden seurauksina. Mitään tuollaista eivät ihmiset tahallisesti tuota; melkein jokainen kammoo sitä ja tahtoisii sellaisen kokonaan

katoavan. Sittenkin sattuu tuollaisia tapauksia kuin joittenkin alkuvoimien tuottamina, ei luonnollisten, vaan yhteiskunnallisten syiden synnyttäminä. Ja kun niiden alkuperä on tuntematon, ei myöskään ymmärretä, miten maailma milloinkaan olisi niistä vapautettavissa. Ja ihmisen, joka milloinkaan ei voi sietää sitä tietoisuutta, että maailma olisi niin paha, täytyy etsiä vapahdusta muualta, ylliluonnollista tietä tai toisesta maailmasta.

Ajatelkaamme olevaksi ihminen, joka on kasvatettu ennakkoluulottomasti, tässä tapauksessa nimenomaan opettamatta hänelle uskontoa, mutta myöskin opettamatta hänelle yhteiskuntatiedettä, joka meillä nyt on, ja ajatelkaamme, että tämä ihminen alkaa tarkkaan havaita noita yhteiskunnallisia ilmiöitä. Mikä vaikutelma hänen täytyy saada? Epäilemättä se, että tuntematon, yli-inhimillinen voima hallitsee maailman kohtaloita ja ohjaa niitä käsittämättömien päätöstensä mukaan.

Siten on helposti ymmärrettävissä, miten tavara-tuotannon vallitessa — s. o. sivistyksen aikakaudella — yhteiskunnallisten ilmiöiden synnyn tuntemattomuuden täytyi johtaa uskomaan yhteen, kaikkea hallitsevaan jumalaan.

Suurissa taloudellisissa mullistuksissa, joita on tapahtunut sivistyneellä ajalla, on tämä usko luonnollisesti pukeutunut mitä erilaisimpiin muotoihin. Tila ei salli tässä yksityiskohdittain osottaa näiden monien muotojen ja taloudellisen kehityksen yhdysuhdetta, josta vallankin uskonpuhdistuksen aikakausi tarjoo lu-

kemattomia esimerkkejä. Se ei sitä paitsi ole kovin tarpeellistakaan, kun tätä yhdysuhdetta on valaistu monissa sosialistisen kirjallisuutemme teoksissa, esim. Kautskyn y. m.*) „Sosialismin historiassa”. Tällaisia teoksia tutkimaan täytyy meidän neuvoa jokaista, joka tahtoo asiaan laajemmin perehtyä.

Sosialistinen tuotantotapa.

Nyt lähestyy kapitalismi, tämä tavaratuotannon korkein ja viimeinen muoto, häviötään. Se on viimeinen luokkavastakohtil'e perustuva yhteiskuntamuoto, jossa tavaratuotannon ristiriitaisuudet ovat saavuttaneet korkeimman kehityksensä. Kun sosialismin voittaessa tuotanto järjestetään yhteiskunnallisesti, lakkaavat nämä ristiriitaisuudet. Silloin ei enään ole mitään vastakkaisuutta tuotannon yksilöllisen ja yhteiskunnallisen luonteen välillä; tuotanto näyttää siltä, mitä se onkin: yhteiseltä tuotannolta yhteisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Kun työtä tehdään yhdessä yhteiskunnallisesti, tulee tuotanto taas yksinkertaiseksi ja siitä saa helposti yleiskäsityksen, aivan samoin kuin omaksi tarpeeksi harjoitetusta alkuajan tuotannosta, vaikkakin nyt korkeammalla käsitäsasteella olevana; kun nyt puhutaan „omasta”, ei se enään tarkoita yksilöä tai perhettä vaan yhteiskuntaa kokonaisuudessaan. Olemisentaistelua ei enään käydä henkilöllisesti ja toinen toistaan vastaan, vaan

*) On suomeksi ilmestynyt Kansan Lehden kustantamana.

sitä käyvät kaikki yhteisesti luontoa vastaan. Vaihtoarvo katoaa, tavarasta tulee tavallinen käyttöesine, jossa ei ole muuta merkillistä kuin sen hyödyllisyys. Ihmisten keskinäistä suhdetta ei enään määrää tavara-arvo, joka rahana tulee ihmisen tyranniksi; heidän keskinäinen suhteensa työtovereina samassa yhteiskunnallisessa tuotantotoiminnassa esiintyy peittämättä ja selvästi. Tuotannosta ei enään johdu mitään käsittämättömiä, kurjuutta ja turmiota tuottavia voimia, jotka häiritsisivät ihmisen aikomuksia. Ihmisestä tulee kohtalonsa herra ja hän voi tietoisesti järjestetyssä työssään ennakolta määrätä toimintansa menestyksen. Käsitteämätön kurjuus lakkaa.

Sillä paitsi yhteiskunnallisia voimia, on nyt myöskin luonnonvoimat kahlittu ja tehty ihmisen palvelijoiksi. Sosialismi korjaa kapitalismin aikana kehittyneet luonnontieteiden ja tekniikan valtavan kehityksen hedelmät. Siinä on kapitalismin ansio, että se vuosisatoja kestäneen, huomaamattoman vitkaisan edistyksen jälkeen nopeasti, parissa vuosisadassa on opettanut ihmisen tuntemaan luonnon, alistamaan sen alaiseksensa ja tekemään sen voimat palvelijoihseen suurentaakseen työn tuottavaisuutta, työn tuosta. Senkautta vasta on käynyt mahdolliseksi tuottaa vähällä vaivalla yltäkyllin kaikille; toisin sanoen: vasta sen kautta on sosialismi käynyt mahdolliseksi.

Tosin on kapitalistinen anastus tähän asti estänyt täysin käyttämästä tuota tietoa; mutta kun tämä este kerran on poistunut, niin ei mikään enään estä sen

tietoista tarkoituksenmukaista käytämistä. Päinvastoin kuin alkuaikeinen köyhyyden ja orjuuden kommunismi, olemme me uuden kommunismin vallitessa suhteessamme luon'oon sen herroja, jotka mieleemme mukaan vallitsemme sen aarteita. Henget, jotka ennen tekivät ihmiset levottomiksi ja heitä vallitsivat, on nyt kesytetty ja tehty ihmisten palvelijoiksi.

Mihin jää sitte enään tilaa uskolle yliluonnollisiin voimiin?

Nyt voimme myöskin vastata kysymykseen, eikö ollut u h k a r o h k e a t a ennustaa niin kunnioitettavan, vuosituhansia vanhan rakenteen kuin uskonnon häviämistä.

Ei! Niin suurta syvällistä taloudellista mullistusta kuin tapahtumassa oleva ei maailmassa vielä milloinkaan ole tapahtunut, ja se on ehdottomasti tuova mukanaan yhtä syvällisen henkisen vallankumouksen. „Tähän kumoukseen”, sanoi Marx, „loppuu inhimillisen yhteiskunnan esihistoria.” Esihistoria! Kaikki tähänastinen historia, sekä sivistyksen että myöskin kapitalismin historia on vain esihistoriaa; ihminen ei oikeastaan vielä ole ihminen; vasta sosialismi tekee hänet täysin ihmiseksi ja maanpallon herraksi; sitte vasta muodostaa hän tietoisesti itse historiansa; tähän asti on hän vain elänyt sitä. Tai kuulkaamme Engelsiä: „Yksityisen olemisesta käyty taistelu lakkaa. Senkautta vasta eroo ihminen eräässä merkityksessä lopullisesti eläinkunnasta, siirtyy eläimellisistä olemisenehdoista tosi-inhimillisiin . . . Ulkopuoliset vieraat voimat, jotka tähänasti ovat vallin-

neet historiaa, tulevat ihmisten itsensä tarkastuksen alaisiksi. Vasta siitä alkaen tekevät ihmiset itse historiaansa täysin tietoisina; vasta siitä alkaen saavat hänen liikkeelle panemansa yhteiskunnalliset syyt ylivalan ja vievät yhä suuremmassa määrässä myöskin hänen tahtomiinsa tuloksiin. Se on ihmiskunnan siirtymisen välttämättömyyden valtakunnasta vapauden valtakuntaan.”

Tähän asti on ihmisen täytynyt eläimen tavoin taistella olemassaolonsa puolesta; hän on aina ollut aineellisten tarpeittensa orja. Tähän asti on ihmisen henkeä lyijytaakan tavoin painanut puute ja murhe, ja sen on aina täytynyt hyöriä elämänylläpidontuotannossa. Senkautta on ihminen estynyt vapaasti kehittymästä ja näkemästä maailmaa selvin ja ymmärtävin silmin. Kukaan meistä ei voi edes pienimmässäkään määrin kuvitella, miten paljon yli nykyisen tämä huolien lakkaaminen on kohottava tulevat sukupolvet ruumiillisessa ja henkisessä, älyl isessä ja siveellisessä suhteessa. Sillä me tunnemme koko inhimillisestä historiasta vain ponnistelevan, tuntemattomia kohtaloita säikkyvän heikon suvun, joka eläimen lailla on alkeellisen itsensäsäilytysvietin vaikutuksen alainen. Tätä ihmistä silmällä pitäen kehittivät porvarilliset kirjailijat ja ajattelijat käsityksensä ikuis-inhimillisestä luonnosta; mutta se mikä heistä, jopa usein vielä meistäkin, on näyttänyt olevan ikuisesti tähän luontoon perustunutta, on sosialismin voitolle päästessä jäljettömästi katoava kuin öinen haamu kirkkaan aamuaurin gonpaisten tieltä.

Onko nyt vieläkin uskallettua, tai eikö ole nyt pikemmin yksinkertainen, luonnollinen johtopäätös, kun sanomme, että se vapaa, ihana, kultainen sukukunta, joka silloin on syntyvä, ei enään tarvitse tuota taikauskoa, joka kautta koko sivistysajan on ollut tarpeellista ja välttämätöntä.

Köyhälistön maailmankatsomus.

Palatkaamme nyt, luotuamme tämän katsauksen menneisyyteen ja tulevaisuuteen, takaisin nykyaikaan, jolloin köyhälistö työskentelee toimeenpannukseen tämän maailmanvapauttavan vallankumouksen ja kukistaakseen kapitalismin. Vaikka se elääkin keskellä tätä tuotantojärjestelmää, on se jo kumminkin samalla toisella jalallaan tulevaisuudessa; tai ei oikeastaan toisella jalallaan vaan päällensä, ajattelunsa ja tietoonsa nähden. Samalla kun se näkee sosialistisen tulevaisuuden tulevaksi ja osaa mielessään kuvitella sitä, kasvaa siinä jo samanlaisia käsityksiä kuin ne mitkä silloin tulevat täydelleen kehittymään. Sama tiede, joka tulevaisuudessa saattaa köyhälistön kykeneväksi pitämään ohjissa ja kesyttämään hävittävät tuotantovoimat, opettaa jo nyt tuntemaan ja käsittämään nämä voimat ja koko kapitalismin ja estää senkautta niiden henkeävillitsevät vaikutukset. Kun lääketiede, mainitakseni yhden esimerkin, on opettanut tuntemaan ruton luonnollisen syyn, on se jo ottanut ensi askeleen sen vastus-

tamiseksi; mutta ennenkuin tämä vastustaminen on täysin onnistunut, kun sairaus vielä pelottavasti rai-
voo, vaikuttaa tämä tieto jo sen, että ruttoa ei enään
pidetä yliluonnollisena vitsauksena, esim. jumalan lä-
hettämänä rangaistuksena. Tämä on tieteen henkeä-
vapauttavaa vaikutusta.

Sama on sosialististen työläisten suhde kapitalis-
miin. Vaikka kapitalismi tuottaa raskaita kärsimyksiä
ja suurta kurjuutta juuri työläisluokalle, ei tämä sen-
vuoksi johdu uskomaan yliluonnollisiin voimiin. Työ-
läiset ymmärtävät, mistä kaikki tämä kärsimys johtuu:
määrätyn tuotantotavan luonnollisista edellytyksistä,
tuotantotavan, joka pitkän kehitysjakson yhtenä osana
on välttämätön, joskin vain toistaiseksi välttämätön, ja
jota korvaamaan siitä itsestään johtuvan vastustuksen
ja työläisluokan järjestäytymisen kautta on tuleva seu-
raava kehitysaste. Työläisluokka näkee siis sen tien,
jota sen on kulettava itse itsensä vapauttaak-
seen, eikä sen tarvitse rukoilla vapahdusta korkeam-
malta mahdilta. Se tietää, että tämä vapahdus on vaa-
tiva melkoisen määrän työtä, mutta se tuntee myös-
kin voimansa, ja tietää pystyvänsä tuon työn suorit-
tamaan.

Siten kasvaa ja elää taistelevassa köyhälistössä
henki ja mieli sellaisena, että niissä ei jää uskonnolle
mitään sijaa. Jos siis tarkastamme köyhälistön uskon-
nottomuuden syitä, niin huomaamme niillä kaikilla
olevan perusteensa koko köyhälistöläisessä maail-
m a n k a t s o m u k s e s s a, joka on aivan vastakkai-
nen porvarillisen luokan maailmankatsomukselle. Sen

sijaan että porvarillinen luokka pitää nykyisen yhteiskunnan kurjuutta ja epäkohtia välttämättöminä ja luonnollisina, kun se ei tunne niiden syitä, on meillä tietelle perustuva varmuus siitä, että nuo ilmiöt ovat vain ohimeneviä ja että ne arvattavissa olevan ajan mennessä voidaan poistaa järjestämällä yhteiskunnallinen tuotanto. He pitävät nykyistä olotilaa, jossa jokainen ihminen saa pitää lähimmäisiään vihollisina, kilpailijoina, jotka ehkä ryöstävät häneltä leivän suusta, nykyistä olotilaa, jossa pelkästä olemassaolosta käydyssä eläimellisessä taistelussa kaikki heikko tuhoutuu, korkeintaan verhoituna hiukkasella ihmisystävällisyyttä, ihmisten luonnollisena ja ikuisena suhteena. Me sitä vastoin tunnemme tämän olotilan luonnottomaksi raakalaisuudeksi, jonka pian täytyy poistua toisen maailman tieltä, jossa veljellisyys, ystävällisyys ja rauhallinen yhteistoiminta kehittyvät luonnollisista taloussuhteista aivan yhtä välttämättömästi kuin nykyinen vihamielisyys nykyisistä olosuhteista. Siten on meidän maailmankatsomuksemme porvarilliselle vastakkainen, niin kuin sivistys on vastakkaista raakuudelle.

Mutta tämä korkeasivistyskanta, jota voisi nimittää maailmankatsomuksemme tunnepuoleksi, ei ole sen merkitsevin piirre. Paremmasta veljellisestä tulevaisuudenmaailmasta, missä ei enään vallitse raaka olemisentaistelu, ovat useatkin uneksineet, tuntematta meidän maailmankatsomustamme. Köyhälistöläisen elämän- ja taistelunkatsomuksen huomattavin ominaisuus ei ole se, että me toivomme ja tahdomme sosialistista yhteiskuntaa, vaan siinä, että me tieteelli-

sen varmasti tiedämme ja ennakoita näemme sen tulemisen. Ei toivo, vaan tieto että ja tieto miten toivo on tuleva täytettyä, on arvokkainta meidän mielipiteisämme. Ilman tätä tietoa olisi tuo korkea sivistyskanta vain arvotonta unelmoimista, ja kapitalismia kohtaan vallitseva suuttumus pelkkää siveysintoilua; vain tämä mainittu tieto antaa tuolle sivistyskannalle todellisuutta ja tekee mahdolliseksi arvostella edellistä alempaa sivistysastetta seuraavan korkeamman kannalta. Senvuoksi on köyhälistöläisen maailmankatsomuksen pääpiirteenä sen tieteellinen luonne, jota voisi nimittää sen älylliseksi puoleksi.

Mitä sisältää tämä tiede? On kaksi opinhaaraa, joista molemmista me olemme kiitollisuudenvelassa Karl Marxille ja jotka yhdessä ovat perusteluna meidän päämäärällemme: kansantaloustiede ja historiallinen materialismi. Kansantaloustiede, arvo- ja lisäarvooppi, selittää nykyisen (ja samalla jokaisen edellisen) talousjärjestelmän koneiston; se selittää taloudellisten luokkien alkuperän ja merkityksen ja tekee meille mahdolliseksi käsittää suuren taloudellisen mullistuksen, joka parhaillaan on tapahtumassa. Historiallinen materialismi opettaa meidät ymmärtämään ihmisten ajatukset ja mielipiteet aineellisten, taloudellisten suhteiden määräämiksi. Kehittäessään meidän omat sosialistiset mielipiteemme, samoin kuin muiden luokkien vastakkaiset mielipiteet, nykyajan taloudellisista olosuhteista, opettaa se ymmärtämään nykyisen luokkataistelun olemuksen ja selit-

tää tällä tavoin myöskin aikaisemmat luokkataistelut. Näiden molempien tieteiden valossa ymmärrämme ihmiskunnan koko historian — jossa porvaristo näkee vain hajanaisia tosiasioita, sattumusta ja ihmeitä — luonnolliseksi kehitykseksi, joka johtaa eläimellisestä raakuudesta korkeimpaan sivistykseen, kehitykseksi, joka on täydelleen ymmärrettävissä ja selitettävissä aineellisen perustansa, tuotantovoimien alituisen kehityksen nojalla. Päinvastoin kuin porvaristo, jolta puuttui siihen tiedettä, on köyhälistö ensimmäisenä käsittänyt yhteiskunnan olemuksen täysin tieteellisesti, luonnollisista perusteistaan, tarvitsematta siinä milloinkaan ja missään ottaa avukseen mitään ihmeellistä, käsittämätöntä. Aivan samoin on porvaristo käsittänyt tieteellisesti **l u o n n o n**. Mutta kun siltä puuttui riittävä yhteiskuntatiede, ei se voinut koko maailmaa käsittää luonnollisten syiden kannalta. Vasta köyhälistö kykenee muodostamaan maailmankatsomuksen, joka koko maailmasta, luonnosta ja yhteiskunnasta, antaa luonnollisen selityksen.

Sellaista maailmankatsomusta nimitetään usein materialistiseksi. Se on täysin vastakkainen uskonnolle, uskontohan kun ei ole muuta kuin yliluonnollisiin seikkoihin perustuva maailmankäsitys. Jos nyt palaamme alussa tekemäämme kysymykseen, jäävätkö köyhälistön nykyisen uskonnottomuuden syyt vaikuttamaan tulevaisuudessa, niin huomaamme, että tieteellinen tieto ei vain tulevaisuudessa tule yhä paremmin ja syvällisemmin kehittymään, vaan että lisäksi vielä

tulee uusia syitä vaikuttamaan samaan suuntaan: tämän tieteen käytännöllinen käyttäminen, kaiken kurjuuden tosiperäinen poistaminen, syitä, joita nyt voimme vasta vain mielessämme ajatella.

Porvarillinen materialismi ja sen loppu.

Oikein käsittääksemme edellistä ja estääksemme väärinkäsityksiä syntymästä, täytyy meidän vielä lyhyesti verrata nykyistä köyhälistön uskonnottomuutta materialismiin, joka edellisellä vuosisadalla on vapaamielisen porvariston piirissä saavuttanut jonkun verran merkitystä. Tämä materialismi nojautui luonnontieteen 19:nnessä vuosisadalla tekemiin tavattomiin edistykseen, jotka sallivat ihmisen ennen aavistamattomassa määrässä silmätä luonnon vaikutuksiin ja yhdysuhteisiin; siitä johtuu myöskin nimi luonnontieteellinen materialismi. Päinvastoin kuin jumaluusoppineet ja yksinkertaiset ihmiset, jotka kaikkialla luonnossa näkevät jumalan sormen, joka ohjaa kaikkea mielensä mukaan, näki tiede kaikkialla ankaria, poikkeuksettomia lakeja, vain ainetta ja voimaa. Näiden yksinkertaisten käsitteiden ja lakien nojalla se'itti se koko maailman valtavaksi koneistoksi, joka ikuiset ajat on liikkunut näiden samojen lakien mukaan. Näitä uusia tietoja koettivat vapaamieliset valistajat — silloisen porvariston alykkäimmät ja taisteluhaluimmat kerrokset — levittää kansan keskuuteen. Nämä valis-

tajat näkivät harmikseen, että suuret kansanjoukot antoivat yhä edelleen pappien saattaa heidät uskomaan tieteen aikoja sitte kumoamiin satuihin ja senvuoksi myöskin nöyrästi seurasivat vanhoillisia, porvaristovihollisia luokkia. Nuo valistajat toivoivat tietoa levittämällä voivansa saada joukot reväistyiksi kannattamasta pappeja ja läänityslaitosherroja ja siirretyiksi kannattamaan vapaamielistä sivistystä ja vapautta ja vapaamielistä porvaristoa.

Kuten tunnettua, ei tämä yritys ole onnistunut. Syynä siihen oli tämän porvarillis-materialistisen maailmankatsomuksen oma hauraus. Se uskoi, että vain sivistyksen puute oli uskonnon juurena. Se käsitys on vieläkin monella vapaamielisellä, että opetuksen uudistaminen riittäisi antamaan ihmisille toisen maailmankatsomuksen. Me tiedämme, että tämä on pelkkää harhaluuloa, ja niin paljon merkitystä kuin tunnustammekin olevan opetuksella ja sivistyksellä, niin ovat kumminkin, kuten jo yllä olemme osottaneet, maailmankatsomuksen ja uskonnon syvimvät juuret taloudellisissa olosuhteissa. Se osottautui todeksi myöskin pian tämän porvarillisen materialismin itsensä kohtaloon nähden.

Porvarillisen materialismin hauraus ja ahdasjärkisyys ilmeni siinä, että siitä puuttui kaikki yhteiskuntatieteen jäljet. Tämä onkin erikoisesti köyhälistöläinen tiede. Porvarillisen materialismin kannattajat eivät tienneet, mikä ihmisen hengen toiminnan ja sen mielipiteet määrää, sillä sen totuuden tietäen, että ajatukset tulevat aineellisista aivoista, tie-

dämme vielä tuiki vähän. Juuri senvuoksi, että heiltä puuttui yhteiskunnan olemuksen ymmärtämystä, voivat he harhaantua uskomaan, että saavutettua porvarilliskapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä, oli saavutettu kehityksen päämäärä ja että jällelle jäävät puutteet ja vahingot vähitellen hävittäisi vapaakilpailu. Nämä henkilöt voivat olla valistajia ja luulla voivansa ratkaista kaikki maailmanarvotukset, s. o. he voivat olla uskonnottomia, koska he olivat siinä väärässä uskossa, että he voivat korjata käytännöllisen elämän puutteet, kajoamatta luokkansa taloudellisiin perusteihin.

Itsenäisen köyhälistöläisen luokkaliikkeen esiintyessä katoaa tämä suloinen uni. Nyt tulevat porvariston ajattelijat tietoisuuteen siitä, että yhteiskunta on jotakin aivan toista, ja että tulevaisuus voi tuoda tullessaan jotakin aivan toista, kuin he ennen olivat uskoneet. He eivät enään käsitä maailmaansa; siinä missä he näkivät sulan sopusoinnun kukoistavan, kohoo heidän silmissään tuhatpäinen „vallankumouksen lohikäärme”, alemman kansan lukemattomien joukkojen myrskyinen mahti, joka sosialismin „harhaoppeja” kuunnellen uhkaa tuhota porvarillisen järjestyksen ja sivistyksen — heidän silmissään siis yleensä kaiken järjestyksen ja sivistyksen. Nyt ilmenevät porvaristossa yhä voimakkaammin taantumukselliset pyrkimykset, eikä vain politiikassa, vaan kaikilla henkisen elämän aloilla. Heidän oppineensa alkavat osottaa materialismin heikkouksia; „tietämisen rajat” ja „maailmanarvotukset” ovat mieluisia pohdinnan aiheita; taiteessa ja filosofiassa esiintyy mystiläisyys. Tässä on siis

syy siihen, miksi nykyaikainen porvaristo, vaikka se onkin sivistynyt ja turvassa aineelliselta hädältä, sitenkin taas käy hurskaaksi ja uskonnolliseksi. Ei yksin senvuoksi että se on sitä mieltä, että kansalle täytyy säilyttää uskonto, jotta se olisi kuuliainen ja tyytyväinen — ei, tämä uusi, omistavien luokkien keskuudessa ilmenevä uskonnollisuus on oikeata ja sillä on syynsä taloudellisissa olosuhteissa. Se johtuu siitä, että yhteiskunta on heille käsittämätön, salaperäinen alue, jolla he näkevät esiintyvän turmiotatuottavia voimia, jotka ovat samalla vastustamattomia ja mahdottomia ymmärtää.

Tämä esitys riittää osottamaan, että vanha porvarillinen materialismi ja uusi porvarillinen uskonnollisuus molemmat eroavat täydelleen köyhälistöläisestä maailmankatsomuksesta ja ovat sille kerrassaan vastakkaisia. Molempia vaijaa sama ahdasjärkisyys: ne eivät voi tieteellisesti ymmärtää yhteiskuntailmiöitä.

Miellyttävä vaikutus täytyi meihin tehdä materialismin, kun se huomaamatta omaa vajavaisuuttaan, urheana ja uskaliaana kohotti edistyksen lipun; mutta se sopi liian vähän porvaristolle, joka henkisesti kuoleutui ja nyt on täysin kuollut.

Nykyisen taantumuksellisen porvariston nykyaikaisessa mystiläisyydessä, verrattuna köyhälistön materialistiseen maailmankatsomukseen, esiintyy vielä selvemmin näiden molempien luokkien vastakkaisuus niiden vallasta taistellessa. Toisella puolen: kääntäminen todellisuudesta sulettuun kammioon, hiljainen

vaipuminen filosofiseen ja mystilliseen haaveiluun, kuin yöpöllöt sulkien silmänsä nousevan auringon häikäisevässä valossa; täällä meillä: todellisuus, raikas ilma, jota täysin siemauksin nautitaan, samalla kun nousevan päivän riemuiten tervehditty valo kirkaasti valaisee nähtäviksemme kaikki entisyyden maailman ja tulevaisuuden maailman yhdyssuhteet.

Käytännöllisiä johtopäätöksiä.

Lopuksi on nyt vielä esitettävä muutamia käytännöllisiä johtopäätöksiä tässä yllä sanotusta.

Työläisluokan nykyisellä taistelulla on kaikkiin edellisiin luokkataisteluihin verrattuna se suuri etu, että me näemme päämäärämme, tuotantotavan muuttamisen, selvänä edessämme, pukematta sitä uskonnollisten, lainopillisten tai muitten aateperäisten vaatimusten petolliseen verhoon: seuraus nykyisestä taloudellisesta tietämyksestämme.

Uskonpuhdistuksen aikana oli ajatustapa pääasiassa uskonnollinen, ja silloisten luokkataistelujen vaatimukset ja päämäärät esiintyivät senvuoksi uskonopinkohtien uskonnollisessa muodossa. Keskiajan katolinen kirkko oli mahtava taloudellinen laitos, jolla oli sangen melkoiset taloudelliset toimet, mutta joka kumminkin vähitellen, kuten jokainen hallitseva luokka, kehityksen edistyessä oli muuttunut pääasiassa riistäväksi laitokseksi. Luokkien, jotka joutuivat sen kanssa taisteluun,

täytyi se tehdä siinä muodossa, että vastustivat katolisuuden uskonnollista auktoriteettia ja puolustivat uusia, eri luokille erilaisia uskonnollisia mielipiteitä. Ruhtinaat tukivat luterilaisuutta, joka vaati kirkontilojen lakkauttamista ja teki autuuden riippuvaiseksi siitä, että uskoi kaikkeen, mitä ruhtinasten tarkoituksia palvelevat papit opettivat; Hollannin ja Ranskan edistysmielinen porvaristo puolusti ruhtinastensa kanssa käymissään taisteluissa kansanvaltaista kalvinilaisuutta; kapinalliset talonpojat vaativat alkukristillisen tasa-arvoisuuden palauttamista. Syntyvät uudet kirkot olivat pääasiassa taistelujärjestöjä, jotka uskonnolliseen verhoon pukeutuneina kävivät luokkataistelua, samoin kuin nyt valtiolliset puolueet. Myöhemmin ovat kirkolliset järjestöt taloudellisen kehityksen edistyessä kivettyneet kuoleiksi kuoriksi, joiden sisäpuolella on syntynyt lukuisia uusia luokkavastakohtia.

Tästä esimerkistä voimme nähdä, miten ihmiset kerran ovat voineet uskoa, että he taistelivat uusien uskonnollisten katsomusten puolesta, kun todellisuudessa oli kysymys vain taloudellisista eduista — jotka he voittivatkin, mutta samalla tuhlaten paljon vaivaa sivuseikkoihin. Otaksukaamme nyt hetkiseksi, että me emme vielä nykyisin olisi päässeet tuota kantaa pitemmälle, miten silloin menettelisimme? Me kokosimme silloin kaikki mielipiteemme tulevaisuudesta, kommunismista ja vapaudesta, jumalasta ja maailmasta yhdistelmäksi uskonopinkappaleita, ja ryhtyisimme niiden puolesta taisteluun kaikkea muuta uskoa vastaan.

Sitä emme kumminkaan tee, sillä me tiedämme, että kaikissa suurissa maailmanhistoriallisissa mullistuksissa on ollut kysymys taloudellisista eduista, että päämääränä aina on ollut yhteiskunnan taloudellinen muuttaminen, ja että nytkin niin on. Senvuoksi voimme nyt vapautua kaikesta harhaluulosta; kun suuntaamme voimamme vain tähän todella saavutettavaan päämäärään, voimme välttää voimien tuhlausta ja sivuseikkaisten päämäärien tarpeetonta ja vaarallista tavottelua.

Tämä on syynä siihen, että puolueessamme uskontoa pidetään yksityisasiana. Se merkitsee sitä, että me emme vaadi ketään taistelutoveriamme tällä alalla tunnustamaan mitään määrättyjä mielipiteitä, yhtävähän kuin vaadimme, että he esim. julisiaisivat uskoaan Marxin arvo-oppiin, vaikka me kaikki suoraan tunnustamme tämän teorian suuren merkityksen liikkeellemme. Nyt voi ymmärtää, miksi tämä kanta ei merkitse minkäänlaista heikkoutta, eikä hyödyntävottelusta johtunutta liioteltua suvaitsevaisuutta, vaan päinvastoin juuri on meidän voimamme merkinä, seurauksena siitä, että näemme päämäärämme oikein ja selvästi. Kun päämääränämme on vain: kukistaa kapitalismi ja korvata se sosialismilla, emme me myöskään voi taistelutovereiltamme muuta vaatia kuin että he työskentelevät kanssamme tämän päämäärän saavuttamiseksi. Ja jos tutkimuksemme on vienyt siihen johtopäätökseen, että tulevaisuuden vapaan ajattelun edessä jumal-usko ei ole kykenevä pitämään paikkaansa, niin ei se johdu mistään vihamielisyydestä uskon-

toa vastaan, jonka me juuri historiallis-materialistiselta kannaltamme käsitämme ajalleen välittämättömäksi ilmiöksi ja sille sellaisena arvoa annamme.

Tieteelliset mielipiteemme, sellaisina kuin niitä tässä on esitetty, osottavat meille, etiä taistelevan köyhälistön uskonnottomuus on seuraus siitä mielialasta, jonka meissä herättää asianymmärtävä osanotto nykyiseen vapaustaisteluun, seuraus siitä tiedosta, jonka teorettinen oppi ja käytännöllinen kokemus yhdessä antavat. Senvuoksi ilmenee tuo uskonnottomuus vasta vähitellen, seurauksena pitempiaikaisesta mukanaelämisestä ja työskentelestystä tässä taistelussa. Sen vuoksi täytyy sosialismin saavuttamiseksi taistelevan joukon aina olla paljon suurempi kuin niiden joukko on, jotka ovat päässeet aivan selville kaikista sosialismin teoreettisten mielipiteiden johtopäätelmistä. Siinä suhteessa täytyy ottaa huomioon, että suurin osa köyhälistöstä elää liian kurjassa asemassa voidakseen henkisesti tarpeeksi kohota. Senvuoksi voi tietemme mieliävapauttava vaikutus tulla täysin tehoisaksi vasta sitte, kun aineellinen hätä on poistettu, s. o. itse sosialistisessa yhteiskunnassa. Mutta sitä enemmän on tarpeellista, että sosialismin puolesta taistelevien työläisten joukossa levitetään mahdollisimman suurta selvyyttä niin tärkeässä kysymyksessä. Ei vain senvuoksi, että teoreettisesta selvyydestä on hyötyä käytännöllisessä liikkeessä, vaan vielä senkin vuoksi, että sellainen asiain yleisempi pohiminen on omiaan kirkaassa

valossa työläisille näyttämään heidän asiansa suurem-
moisuuden ja ylevyyden, ja senvuoksi omiaan kohotta-
maan heidän henkensä yli raskaan jokapäiväisen työn
ja lisäämään heidän riemuista varmuuttaan taistelussa
paremman tulevaisuuden saavuttamiseksi.
